

Araştırma Makalesi / Research Article

KARİYER PLANLAMA VE KENDİNİ İZLEME AÇISINDAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Perihan EREN BANA¹ , Hande ÖZEK²

ÖZET

Araştırmanın amacı kariyer kararı verme ve kendini izleme konularında sağlık hizmetleri alanında eğitim gören öğrenciler ile diğer bölümlerde eğitim gören öğrenciler arasındaki farkları ortaya koymaktır. Çalışmada kolayda örneklem metodu, veri toplama aracı olarak elektronik anket formu kullanılmıştır. Katılımcılardan 670 kişinin verdiği yanıtlar değerlendirmeye alınmış, verilerin analizinde IBM SPSS 25.0 kullanılmıştır. Faktör, güvenilirlik, korelasyon ve regresyon analizleri ile frekans analizleri ve gruplar arası karşılaştırmalar, gerçekleştirilen başlıca analizlerdir. Ölçeklerin toplam güvenilirlik değerleri 0,70'in, KMO Barlet değerleri 0,85'in ve açıklayıcılıkları 0,5'in üstündedir. Gruplar arası karşılaştırmalara bakıldığında en fazla farklılaşmaya neden olan demografik değişkenlerin sırasıyla cinsiyet, bölümü isteyerek seçmiş olma, daha önce bir üniversite deneyiminin olması, önlisans veya lisans öğrencisi olmak ve sağlık hizmetleri alanında öğrenim görmek olduğu görülmektedir. Kariyer planlama alanında literatürde çok sayıda kaynak bulunmakla birlikte kendini izleme ile kariyer konusunu bir arada ele alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Buradan hareketle, bu çalışmada öğrencilerin kendini izleme ve kariyer kararı verme açısından aralarındaki farklılıkları ortaya koyarak literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Ek olarak, öğrencilerin kariyer planlamalarını etkileyen faktörlerin derinlemesine araştırılması, onları daha doğru kariyer seçimlerine yönlendireceğinden, çalışma sonuçları uygulama açısından da önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kariyer Planlama, Kariyer Kararı Verme, Kendini İzleme.

A RESEARCH ON COMPARISON OF UNIVERSITY STUDENTS IN CAREER PLANNING AND SELF MONITORING

ABSTRACT

The aim of the research is to reveal the differences between students studying in the field of health services and students studying in other departments in terms of career decision making and self-monitoring. In the study, convenience sampling method was used and electronic questionnaire form was used as data collection tool. The responses of 670 participants were evaluated, and IBM SPSS 25.0 was used in the analysis of the data. Factor, reliability, correlation and regression analyzes, frequency analyzes and intergroup comparisons are the main analyzes performed. The total reliability values of the scales are above 0.70, the KMO Barlet values are above 0.85 and their explanatory value is above

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, İstanbul, perihanbana@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İİBF, İstanbul, hande.ozek@yeniuyuzyl.edu.tr

0.5. When the comparisons between the groups are examined, it is seen that the demographic variables that cause the most differentiation are gender, choosing the department voluntarily, having a university experience before, being an associate or undergraduate student, and studying in the field of health services. Although there are many sources in the literature in the field of career planning, no research has been found that deals with self-monitoring and career. From this point of view, in this study, it is aimed to contribute to the literature by revealing the differences between students in terms of self-monitoring and career decision making. In addition, the results of the study are also important in terms of practice, as in-depth investigation of the factors affecting the career planning of students will lead them to more accurate career choices.

Keywords: Career Planning, Career Decision Making, Self-Monitoring.

JEL Classification Codes: I10, I20, J21

EXTENDED SUMMARY

Research Questions & Purpose

Career planning is an element that significantly increases human life and quality. In the career planning process, how a person defines himself and how much he knows becomes important. Although there are many sources in the literature in the field of career planning, no research has been found that deals with self-monitoring and career. From this point of view, in this study, it is aimed to contribute to the literature by revealing the differences between students in terms of self-monitoring and career decision making. In addition, the results of the study are also important in terms of practice, as in-depth investigation of the factors affecting the career planning of students will lead them to more accurate career choices. Within the scope of this research, measuring the awareness level of the students about self-monitoring, career decision making (self-knowledge, career choice, job satisfaction, career plan creation, following professional topics) and professional awareness in health worker candidates and other job candidates and learning of these processes in health fields. It is aimed to reveal how and how it differs between those who are studying in other fields and those who are studying in other fields.

Literature Review

In the process of choosing the research topic, researches and literature information about the concept of career were reviewed. Research on career planning has focused on the self-monitoring variable, which is among the topics that may be related to career. How these variables are handled in the Turkish literature and which scales are used are evaluated in detail. Care was taken to create a consistent expression pattern by adding expressions that were appropriate to the conceptual framework of the research on the subject, to the scales that were thought to be suitable for the conceptual framework of the research. After the new expressions were added, the findings were revealed by factor analysis and reliability analysis. In the research process, the database containing the theses in the Google Academic and National Thesis Center was used.

It is stated that the age at which individuals choose a profession is usually in their about 20 ages. This period is also the period when individuals move from subjective life to social life,

the perception of reality begins to develop and they begin to grasp the importance of vocational education (Ulaş & Yıldırım, 2016:78). In this period, it is important to provide counseling services to students in choosing a profession, to support students in making decisions according to their interests and abilities, and to continue this process through career centers after they start university (Karadaş et al., 2017: 6). In our country, factors such as career choice and career planning by students according to the results they get from the exam, not being able to find a job in the sector, not being suitable for the personality traits and abilities of the department they entered, and not meeting their expectations can lead individuals to make choices other than the fields they want to study (Kozak & Dalkıranoğlu, 2013:48).

It is noteworthy that research variables are handled with different dimensions in different studies in the literature. The findings obtained in the study carried out by Biricik (2019: 9); self-efficacy, career outcome expectations, career regret, and self-concept were significantly correlated with each other. In addition, a low level of correlation between career goals and career planning and self-efficacy is supported by another study. The same study shows that there is a high correlation between career planning and career goals (Monteiro, et al., 2021:5). It has been shown in another study that career planning is associated with self-discipline at a low level and with self-efficacy at a moderate level (Demulier et al., 2013:342). Findings from related studies in the literature formed the basis of the research design.

Methodology

The research was carried out with the approval of Istanbul Yeni Yüzyıl University Ethics Committee (Decision No: 2021/04-651). In the study, convenience sampling method was used, electronic questionnaire form was used as a data collection tool and a total of 757 students were reached and 670 students were included in the study. IBM SPSS 25.0 was used in the analysis of the data. Factor, reliability, correlation and regression analyzes, frequency analyzes and intergroup comparisons are the main analyzes performed. The following hypotheses were created for the study, which was designed as a cross-sectional and descriptive research:

1. Students studying in the field of health are more inclined to monitor themselves.
2. Students studying in the field of health have higher occupational awareness.
3. Career planning tendency of students studying in the field of health is more.
4. Self-monitoring positively affects career planning tendencies.
5. Work/professional awareness positively affects career planning tendency.

Results and Conclusions

The important findings obtained as a result of the research; It shows that students studying in the field of health have a significantly higher level of career planning, knowledge level about their profession, tendency to follow the topics related to their profession and support requests. The other important finding of the study, in which all the hypotheses were accepted

except ‘Students studying in the health field have a higher tendency to self-monitor’. This result showed that when the student’s self-monitoring is high, job/professional knowledge, self-knowledge, career choice, creating a career plan and following professional issues will also be high in career decision making. Based on this result, it can be said that when students have high self-monitoring scores, they can adapt themselves according to the environment, so students’ career decisions will be more accurate when there are guides, role models and mentors who guide them. It should be noted that with the increase in the competence in self-monitoring, students’ awareness of issues other than career planning can also increase.

According to this research, innovative leadership and hospital management capability can improve performance through work engagement as well as their direct impact on hospital performance. In other words, the development of innovative leadership and management capability can improve hospital performance by increasing work engagement.

1. Giriş

Kariyer planlama, insan yaşamını ve kalitesini önemli ölçüde arttıran bir unsurdur. Kariyer planlama sürecinde kişinin kendisini nasıl tanımladığı ve ne kadar tanıdığı önemli hale gelmektedir. Bu araştırma kapsamında sağlık çalışanı adayları ile diğer meslek adaylarında, kendini izleme, kariyer kararı verme (kendini tanıma, kariyer tercihi, meslek memnuniyeti, kariyer planı oluşturma, mesleki konuları takip) ve meslek farkındalığı konuları konusunda öğrencilerin farkındalık düzeyinin ölçülmesi ve bu süreçlerin sağlık alanlarında öğrenim görenler ile diğer alanlarda öğrenim görenler arasında nasıl ve ne şekilde farklılaştığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu şekilde, öğrencilerin genel anlamda kendini tanıma ve kariyer kararı verme farkındalık ve bilinçlilik düzeyi ortaya çıkarılarak, öğrencilerin gelişimine yönelik çalışmalara temel oluşturulması araştırmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Bu amaçla kesitsel ve tanımlayıcı olarak gerçekleştirilen çalışmanın, literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada kullanılan değişkenlere ait tanımların ve detayların araştırmanın daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Bu amaçla ilgili tanımlar ile bu değişkenlerin etkilediği ve etkilendiği değişkenlerin değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Kariyer planlaması, bireyin, sahip olduğu fırsatlar ve sınırlılıklar ile yaptığı seçimler ve bunların sonuçlarının farkında olarak, kariyer hedefleri belirlemek ve belli kariyer hedeflerine ulaştıracak iş, eğitim ve gelişim programlarını planlamayı içeren bir süreçtir (Karaca, 2013:216). Kariyer planlama, kişinin sahip olduğu bilgiyi, beceriyi ve güçlü ve güçsüz yönlerini değerlendirmesi ve ona göre kendi iş alanında yükselmeye ilişkin planlarını kapsamaktadır (Korkmaz, 2003:28). Kariyer planlanmasında iki alternatif yol tercih edilebilir. Bunlardan ilki kişinin hayal ettiği meslekleri sıralaması ve sahip olduğu özelliklere uygun meslek seçimi yapmasıdır. Diğer yol ise önce yetenek ve becerilerini tanımlaması ve buna uygun meslekleri bulmaya çalışmasıdır. Aslında kariyer planlaması gibi önemli bir durum söz konusu olduğunda her iki yolun da izlenmesi önerilebilir. Böylelikle ilk değerlendirme sürecinde gözden kaçan bir durumun ikinci değerlendirmenin sonucunda görülmesi sağlanabilir.

Zaman, moral ve verimlilik kayıplarının önlenmesi açısından da kariyer planlamasının doğru yapılması gerekmektedir (Kozak & Dalkıranoglu, 2013:46). Aksi takdirde birey, ilk iş

tecrübesinde okul ortamı boyunca hayal ettiği planları uygulayamayacağı korkusu ile kariyer şoku yaşayabilmektedir (Bayram, 2010). Ayrıca meslek seçimi konusunda yapılan yanlış tercihler bireylerin kariyer pişmanlığı yaşamasına da neden olabilmektedir (Biricik, 2019: 5). Kariyerin keşif aşaması okul hayatından ilk işe başladığı sürece kadar geçen süre olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde kariyer keşfi, bireyin daha çok kendini ispatlaması ve kariyer yolunda ilerlerken alternatifleri değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde bireyin yaşadığı ve büyüdüğü çevre kişinin tercihlerini yönlendirmektedir. Bunun yanında ailenin maddi durumu, olanakları, eğitimi bireyin kariyer keşfi üzerinde etkili olmaktadır. Bu süreçte gelecekte fizyolojik ihtiyaçların karşılanması amacıyla bir meslek sahibi olma isteğinin daha fazla ön planda olduğunu söylemek mümkündür (Bayram, 2010). Kariyer planlamasında bireyin kişiliği, ilgi alanları, zevkleri, hatta okuduğu kitaplar, izlediği filmler gibi kültürel kimliğini oluşturan unsurların yanı sıra küreselleşme ve sosyalleşme de etkili olmaktadır (Kozak & Dalkıranoglu, 2013:44). Belirtilen nedenlerle kariyer planlama sürecinin daha kişiye özgü bir şekilde ele alınması gerekmektedir (Keele et al., 2020:63).

Kariyer eğitimi ve gelişimi gençler için gittikçe önemi artan bir konu olarak değerlendirilmektedir (Keele et al., 2020:54). Öğrencilerin kariyer hedeflerine ulaşmak konusunda istekliliğinin öğrenme yöntemleri ve değer kazanımlarıyla ilgili olabileceği de belirtilmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin uygun rol modellerle bir araya gelmesinin ve onların mentorluğuyla ilerlemesinin kariyer hedefleriyle ilgili duygusal uyarılma sağlayabileceğine dikkat çekilmektedir (Ireland & Lent, 2018:46). İyi bir kariyer eğitimi ve gelişiminin sağlanmasında hem teorik çerçeve hem de uygulama, önemle üzerinde durulması gereken konulardır (Keele et al., 2020:54). Akademik başarının elde edilmesi sürecinde gösterilen çaba ve sabır dolayısıyla öğrencilerin iş arama konusundaki öz yeterliliğinin de arttığı belirtilmektedir (Tolentino et al., 2019:739). Ayrıca yaşam boyu eğitim kapsamında değerlendirilmesi gereken konuyla ilgili ulusal düzeyde kapsayıcı politikalar oluşturulması önerilmektedir (Keele et al., 2020:63).

Sosyal desteğin kariyer planlama üzerinde olumlu bir etkisi olduğu belirtilmektedir (Garcia et al., 2015:11). Kariyer planlaması sürecinde ebeveynlerin eğitilmiş olması da önemlidir. Bu nedenle kariyer planlama konularında verilen eğitimlere ebeveynlerin dahil edilmesi önerilmektedir. Böylelikle kariyer hedefinin oluşturulmasında gençlerin daha tutarlı mesajlar alacağı belirtilmektedir (Keele et al., 2020:63). Literatürde vicdanlı olmanın da kariyer planlama üzerinde etkili olduğu yönünde bazı kanıtlara ulaşıldığı görülmektedir (Demulier et al., 2013:342). Olumsuz duygulanım durumunun ise yanlış kariyer kararı vermek üzerinde etkili olduğu yönünde bazı bulgular elde edilmiştir (Biricik, 2019:11).

Kariyerini seçme sürecinde bireylere yardımcı olmak ve onlara bu karmaşık süreçte rehberlik yapmak, onların daha iyi kararlar almasını sağlayabilir (Gati et al., 2013:382). Günümüzde öğrencilerin kariyer gelişim ihtiyaçlarına cevap verebilmek halen çok dikkatle üzerinde durulması gereken konular arasında yer almaktadır (Hughey & Hughey, 1999:204). Bireyin sevdiği, kendini ifade edebildiği kişiliğine ve yeteneğine uygun bir mesleği seçmesi ve kariyerini bunun üzerine yapılandırması kariyer yolculuğunda oldukça önemlidir. Bu sürecin üniversiteye başlamadan önce doğru yapılandırılması gerektiği yaygın ve kabul gören bir yaklaşım olmakla birlikte süreç, her zaman bu doğrultuda gerçekleşmemektedir (Kozak & Dalkıranoglu, 2013:44). Bireylerin meslek seçimi yaptığı yaşların genellikle 20'li yaşlar olduğu belirtilmektedir. Bu dönem aynı zamanda bireylerin öznel yaşamdan toplumsal yaşama geçtiği, gerçek-

lik algısının gelişmeye başladığı ve mesleki eğitimin önemini kavramaya başladığı dönemdir (Ulaş & Yıldırım, 2016:78). Bu dönemde öğrencilere meslek seçiminde danışmanlık hizmeti verilmesi, ilgi alanlarına ve yeteneklerine uygun kararlar verilmesi konusunda öğrencilerin desteklenmesi, ve bu sürecin üniversiteye başladıktan sonra da kariyer merkezleri aracılığıyla sürdürülmesi önemlidir (Karadaş et al., 2017:6).

Kariyer planlama konusunda yapılacak çalışmaların öğrencilik döneminde başlatılması gerekmektedir. Bunun için öğrencilik sürecinde ders, seminer veya diğer destekleyici çalışmalarla öğrencilerin iş yaşamına hazırlanması ve kariyer planlaması yapması önemli hale gelmektedir (Kozak & Dalkıranoglu, 2013:42). Çünkü bu dönemde bireyler meslek seçiminde, ilgi, yetenek, değer ve zaman algısının yeterli olmadığını ve iyi bir eğitim görme ya da sermaye sahibi olma gibi imkânların daha önemli olduğunu anlamaya başlamaktadır. Başka bir deyişle bireylerin öznel yaşamından toplumsal yaşama hızla geçişiyle de gerçeklik algısı gelişmektedir (Ulaş & Yıldırım, 2016:78). Ülkemizde öğrencilerin meslek seçimi ve kariyer planlamasını sınavdan aldığı sonuca göre yapması, sektörde iş bulamaması, girdiği bölümün kişilik özelliklerine ve yeteneklerine uygun olmaması ve beklentilerini karşılamaması gibi faktörler, bireyleri öğrenim görmek istedikleri alanlar dışında tercih yapmaya yönlendirebilmektedir (Kozak & Dalkıranoglu, 2013:48). Bu süreçte kendileri için uygun meslekleri seçmek yerine aldıkları puanlara ve/veya iş bulma olanaklarına göre seçim yapmak zorunda kalan öğrencilerin karşılaştıkları sorunlarla başa çıkma yollarını keşfetmesi, süreci daha az zararlarla atlattıklarını sağlamaktadır (Kalafat, 2012:170). Bu konuda eğitimcilere de önemli ölçüde görev düşmektedir.

Üniversite öğrencilerinin kariyer fırsatlarını değerlendirebilmelerinde ve kariyer olasılıklarından en uygun olanını seçmelerinde kendi potansiyellerinin farkında olmalarının önemli bir rolü vardır (Ulaş & Yıldırım, 2016:79). Özellikle hemşirelik gibi sağlık alanında yer alan bir mesleğe sahip olmak amacıyla tercih yapan öğrencilerin, kariyer uyumluluğunun ve iyimserliğinin yüksek olduğunu gösteren bulgulara rastlanmaktadır (Karadaş et al., 2017:4). Ancak diğer meslek alanlarıyla ilgili tercihlerde bulunan öğrenciler için literatürde kapsamlı bulguların yer almadığı görülmektedir. Bu çalışmada sağlık çalışanları ile diğer meslek gruplarının kariyer planlama ve kendini izleme konularındaki yaklaşımları karşılaştırılarak sağlık çalışanı adaylarının diğer meslek gruplarına göre eğilimi değerlendirmeye çalışılmıştır.

2. Gereç ve Yöntemler

Araştırma, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Etik Kurulu'nun onayı ile gerçekleştirilmiştir (Karar No: 2021/04-651). Toplam 757 katılımcıdan yanıt alınmış, eksik doldurulmuş formlar çıkarılarak 670 katılımcının yanıtlarıyla analizler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi: Araştırmanın amacı, kariyer kararı verme ve kendini izleme konularında sağlık hizmetleri alanında eğitim gören öğrenciler ile diğer bölümlerde eğitim gören öğrenciler arasındaki farkları ve eğilimleri ortaya koymaktır. Sağlık hizmetleri alanında mesleklerin ülkemiz koşullarında daha fazla iş bulma olanağı sağlaması, öğrencilerin bu alana eğilimini arttırdığı bilinmektedir. Bununla birlikte bu süreçteki motivasyonlarının ve kendilerini değerlendirme yaklaşımlarının, diğer alanlardaki öğrencilerden hangi ölçüde değiştiğinin bilinmesi, öğrencilerin meslek tercihiyle ilgili eğilimlerinin belirlenmesi açısından önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Örnekleme ve Örneklem Metodu: Çalışmada kolayda örneklem metodu kullanılmış, veri toplama aracı olarak elektronik anket formu kullanılmıştır. Öğrencilerin arkadaşlarıyla paylaşması istenilen elektronik anket formunun 757 öğrenci tarafından doldurulduğu görülmüştür. Eksik bırakılan anket formları ile uç değerler çıkarıldıktan sonra nihai örneklem 670 olmuştur. Araştırma evrenini üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Öğrenci gruplarında paylaşılarak çok sayıda üniversite öğrencisinin araştırmaya katılması sağlanmıştır.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları: Araştırma tarama modeliyle ve elektronik anket formu aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Anket formu, demografik bilgilerin yer aldığı ilk bölüm ile kendini izleme ve kariyer planlamanın değerlendirildiği bölümlerden oluşmuştur. Anket formunda ifadelerin değerlendirilmesi için kesinlikle yanlış (1) ve kesinlikle doğru (5) aralığında 5'li Likert Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında iki farklı ölçek kullanılmış olup, bu ölçeklerden ilki Gültekin (2015) tarafından kullanılan 'Kendini İzleme Ölçeği'dir. Ölçek, başkasının davranışlarına duyarlılık, kendini sunmayı değiştirme yeteneği ve edimsel kendini sunma olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada elde edilen boyutların literatürle uyumlu olduğu görülmektedir. Literatürde iki farklı Kendini İzleme Ölçeği kullanıldığı görülmektedir. Bu ölçeklerden birisi Gültekin (2015) tarafından Türkçe'ye çevrilerek geçerlilik ve güvenilirlik analizi yapılan Snyder'in (1974) Kendini İzleme Ölçeği'dir. Diğer ölçek ise bu ölçeğin geliştirilmiş versiyonu olan ölçek olup, Briggs vd. (1980) tarafından oluşturulmuştur. Bu ölçekte ortaya çıkan boyutlar: oyunculuk, dışa dönüklük ve yönlendiricilik şeklindedir. Bu çalışmada ise Snyder'in (1974) oluşturduğu ölçeğin (oluşturulan ikinci ölçeğin Türkçe çevirisi olmadığı için) kullanılması tercih edilmiştir. Çalışmada kullanılan diğer ölçek ise Kariyer Kararı Verme Yetkinliği Ölçeği'dir.

Kariyer kararı verme konusunda Türkçe literatürde farklı ölçeklerin olduğu görülmektedir (Bozgeyikli, 2004; Büyükgöze-Kavas, 2011; Ulaş & Yıldırım, 2016). Araştırma amacına ve tasarımına uygun olması nedeniyle Ulaş & Yıldırım (2016) tarafından geliştirilen ölçeğin kullanılması uygun görülmüştür. Ölçek, iş/meslek bilgisi, kendini tanıma, kariyer tercihi, kariyer planı oluşturma ve mesleki konuları takip boyutu olmak üzere beş boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada ölçekte yer alan ifadeler literatür bilgisi ve uzman görüşü ile on ifade eklenmiş ve faktör analizi yapılarak iki ayrı ölçek şeklinde değerlendirilmiştir. Türkçe ve İngilizce literatürde kariyer kararı verme konusunda yapılan ölçek çalışmalarında tutarsızlıklar olduğuna vurgu yapılması ve çalışma için belirlenen tasarıma uygun olması için böyle bir yol seçilmiştir. Ayrıca ölçekte yer alan ifadeler eklemeler yapılarak ölçeğin açıklayıcılığının artırılması da amaçlanmıştır. Ancak sadece orijinal ölçeğe ait ifadeler için yapılan faktör analizi sonucunda da çok sayıda ifadenin dışarıda kaldığı gözlenmiştir. Ölçekte yer alan ifadelerin de (yeni ifadelerden bağımsız olarak) belirtilen faktörlere ayrışmamış olması, ölçeğin bundan sonraki çalışmalarla da desteklenmesi gerektiğini düşündürmektedir. Dışarıda kalan ifadeler ve yeni eklenen ifadeler için yapılan faktör analizi sonucunda hiçbir ifade dışarıda kalmamıştır. Böylelikle veri kaybı önlenmiş ve konunun farklı boyutlarıyla da ele alınması sağlanmıştır. Elde edilen bu yeni ölçme aracı içerdiği ifadeler dolayısıyla İş/Meslek Farkındalığı şeklinde adlandırılmıştır. Faktör analizleri sonucunda elde edilen bulgular ilgili tablolarda sunulmuştur. Kariyer Kararı Verme Ölçeği için elde edilen boyutlar genel olarak Ulaş & Yıldırım'ın (2016) çalışması ile uyumlu olmakla birlikte, çalışmada iş/meslek bilgisi boyutu olarak anılan boyutun iş/meslek memnuniyeti şeklinde adlandırılmasının daha uygun olacağı görülmüş ve faktör analizi tablosunda bu şekilde adlandırılmıştır.

Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Yöntemleri: Verilerin analizinde IBM SPSS 25.0 kullanılmıştır. Faktör, güvenilirlik, korelasyon ve regresyon analizleri ile frekans analizleri ve gruplar arası karşılaştırmalar, gerçekleştirilen başlıca analizlerdir. Bütün ölçeklerin faktör analizi için uygunluğunu gösteren KMO Barlett katsayıları ve diğer ilgili değerler referans aralıklar içindedir. Faktör analizi için Varimaks Döndürme Tekniği uygulanmış ve faktöre zorlama yapılmamış, özdeğeri 1'den büyük olan boyutlara göre analiz gerçekleştirilmiştir. Aynı faktör altında yakın yük alan ve faktör ağırlığı 0,4'ten küçük olan ifadeler çıkarılarak analizler yenilenmiş ve nihai sonuçlara ulaşılmıştır. Her faktörün altında en az iki ifade yer almıştır. Ölçeklerin toplam güvenilirlik değerleri 0,70'in, KMO Barlett değerleri 0,85'in ve açıklayıcılıkları 0,5'in üstündedir.

Araştırma Hipotezleri: Araştırma kapsamında oluşturulan hipotezler aşağıda sunulmuştur:

1. Sağlık alanında öğrenim görmekte olan öğrencilerin kendini izleme eğilimi daha fazladır.
2. Sağlık alanında öğrenim görmekte olan öğrencilerin meslek farkındalığı daha yüksektir.
3. Sağlık alanında öğrenim görmekte olan öğrencilerin kariyer planlama eğilimi daha fazladır.
4. Kendini izleme kariyer planlama eğilimini olumlu yönde etkilemektedir.
5. İş/Meslek farkındalığı kariyer planlama eğilimini olumlu yönde etkilemektedir.

3. Bulgular

Katılımcılar ağırlıklı olarak kadınlardan oluşmaktadır (%83,9). Katılımcıların %45,3'ünün bir veya iki kardeşi bulunmakta ve katılımcılar eşit şekilde ve %34 oranında birinci veya ikinci çocuk olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %75'i 5.000 TL ve altı gelir durumuna sahip olduğunu belirtmiş ve doğum yeri ağırlıklı olarak (%60,4) İstanbul şeklinde ifade edilmiştir. Doğum yeri olarak belirtilen il sayısı çeşitlilik göstermekte, İstanbul'dan sonra en fazla belirtilen iller ise Diyarbakır (%2,5) ve Mardin (%2,7) dir. Ayrıca katılımcılar ağırlıklı olarak 18 yıldan daha uzun bir süredir İstanbul'da ikamet ettiğini (%68,9) belirtmektedir (Tablo 1).

Katılımcıların %86,3'ü önlisans öğrencisi olup, %52,8'i 1.sınıf öğrencisi olduğunu belirtmektedir. Anne eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde sadece iki katılımcının annesinin üniversite üstü eğitim durumuna sahip olduğu görülmüş ve kategorizasyon yapılırken bu katılımcılar, anne eğitim durumu üniversite olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların annelerinin ağırlıklı olarak ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir (%76,1). Baba eğitim durumunu okula gitmemiş olarak işaretleyen beş katılımcının verdiği yanıtlar ise ilk öğretim kategorisine dahil edilmiştir. Baba eğitim durumu açısından değerlendirildiğinde katılımcıların ağırlıklı olarak 'ilköğretim' şeklinde yanıt verdiği görülmektedir. Ağırlıklı olarak Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu öğrencisi olan (%86,8) katılımcıların sadece %3,2'si daha önce kariyer planlama konusunda bir eğitim aldığını belirtmiştir (Tablo 1). Katılımcıların %8,1'i (54 kişi) daha önce başka bir üniversitede başka bir bölümü tamamladığını ifade etmiştir. Öğrenim görmekte oldukları programı veya bölümü isteyerek seçip seçmedikleri sorusuna ise katılımcılar, %92,1 (615 kişi) 'Evet' şeklinde yanıt vermiştir.

KMO Barlett katsayısının 0,85 ($p<0,001$), toplam açıklayıcılığının ise %55 olduğu ilgili tabloda sunulmuştur (Tablo 2).

Tablo 2: Kendini İzleme Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Faktörün Adı	İfadeler	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	\bar{X} (σ)
Başkasının Davranışlarına Duyarlılık	5 Diğerlerinin duygu ve amaçlarını anlamam gerektiğinde sezgilerime güvenebilirim.	0,76	29,26	4,1(0,6)
	4 Sohbet ederken konuştuğum kişinin mimiklerindeki en küçük değişikliği takip ederim.	0,71		
	11 Biri bana yalan söylediğinde bunu hemen onun ifade etme biçiminden anlarım.	0,70		
	8 Normalde, uygunsuz bir şey söyleyip söylemediğimi konuştuğum kişinin gözlerinden okuyabilirim.	0,68		
	2 Bir insanın gerçek duygularını gözlerinden okuyabilirim.	0,67		
	6 Bir espriye gülseler bile, insanların onu tatsız bulduklarını fark ederim.	0,61		
	3 Kendimle ilgili belli bir izlenim aktarmak istersem bunu uygun bir şekilde idare edebilirim.	0,54		
	1 Sosyal durumlarda başka bir davranış şeklinin uygun olduğu izlenimini edinirsem kendi davranışımı sorunsuz bir şekilde buna uyarlayabilirim.	0,83		
Edinimsel Kendini Summa	13 Belli bir durumun hangi davranışı gerektirdiğini anlayınca kendimi bu duruma adapte edebilirim.	0,71	12,13	2,8(1,0)
	12 Benim yararına olabileceği zamanlarda bile, iyiymişim gibi görünmekte zorluk çekerim.	0,81		
	9 Davranışımı farklı insanlara ve durumlara göre uyarlamak benim için zordur.	0,81		
Toplam=			54,87	3,82(4,6)
KMO=0,852				
Bartlett Küresellik Testi				
Ki Kare=1463,817				
Sd=55				
$p<0,001$				

Dışarıda Kalan İfadeler:

'7. Sosyal durumlarda aktarmak istediğim kişilik görüntüsünün işe yaramadığını hissedersen, onu her zaman daha uygun bir şekilde dönüştürebilirim.'

'10. Davranışımı her durumun gereksinimlerini karşılayacak şekilde kontrol edebileceğimi öğrendim.'

Kariyer Kararı Verme Ölçeği için yapılan faktör analizi sonucunda hiçbir madde dışında kalmamış olup, ölçeğin toplam güvenilirlik değeri 0,95 olmuştur. Kariyer Kararı Verme Ölçeği için elde edilen boyutlar genel olarak Ulaş & Yıldırım (2016)'ın çalışması ile uyumlu olmakla birlikte çalışmada iş/meslek bilgisi boyutu olarak anılan boyutun iş/meslek memnuniyeti şeklinde adlandırılmasının daha uygun olacağı görülmüş ve faktör analizi tablosunda bu şekilde adlandırılmıştır (Tablo 3).

Kariyer Kararı Verme Ölçeği için yapılan faktör analizi sonucunda beş boyut oluşmuştur. Faktör analizi sonucunda oluşan beş boyut ölçeğin alındığı Ulaş & Yıldırım (2016)'ın çalışmasıyla tutarlılık göstermektedir. Adı geçen çalışmada faktörler sırasıyla iş/meslek bilgisi (11 madde), kendini tanıma (10 madde), kariyer tercihi (6 madde) kariyer planı oluşturma yolları (14 madde) ve mesleki konuları takip (4 madde) şeklinde oluşmuştur. Bu çalışmada ise faktörler sırasıyla; kendini tanıma (14 madde), kariyer tercihi (5 madde), iş/meslek memnuniyeti (5 madde), kariyer planı oluşturma (4 madde) ve mesleki konuları takip (3 madde) şeklinde olmuştur.

Tablo 3: Kariyer Kararı Verme Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Faktörün Adı	İfadeler	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	X̄ (σ)
Kendini Tamama	39 Üstün ve zayıf yönlerimin farkındayım.	0,75	24,3	4,13 (0,59)
	42 Çalışma hayatında kendimi nasıl geliştirebileceğimi biliyorum.	0,74		
	44 İş yaşamında karşılaşılabileceğim olası risklerle baş edebilmeyi göze alıyorum.	0,73		
	40 Başarılı olacağım iş etkinliklerini bilirim.	0,71		
	37 Yakın çevremdekiler tarafından nasıl algılandığımı değerlendirebilirim.	0,71		
	41 Çalışma hayatında yeteneklerimi kullanabileceğimi düşünüyorum.	0,68		
	43 İş yaşamında ilerleyebilme/yükselebilme olanaklarını biliyorum.	0,68		
	35 Kendi kişisel niteliklerimi değerlendirebilirim.	0,68		
	36 Mesleğimin özellikleri ile kendi niteliklerimin ne derecede örtüştüğünü değerlendirebilirim.	0,66		
	38 Kariyer gelişimi için önemli kişilik özelliklerinin neler olduğunun farkındayım.	0,64		
	45 Nasıl bir iş ortamında çalışmak istediğimi biliyorum.	0,60		
	29 Mesleki problemlerimle ilgili ürettiğim çözümlerden hoşnut olurum.	0,58		
	28 Mesleki problemlerimi çözme konusunda kendime güvenirim.	0,56		
	19 Kariyer hedeflerime ulaşmada olası engellerle başa çıkma yollarını belirleyebilirim.	0,50		

Tablo 3 devam

Faktörün Adı	İfadeler	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	X̄ (σ)
Kariyer Tercihi	14 Çalışmak istediğim sektörü (eğitim, sanayi, sağlık vb.) belirleyebilirim.	0,76	11,9	4,18 (0,66)
	15 İlgi alanıma uygun bir iş tercih listesi hazırlayabilirim.	0,73		
	16 Kendime uygun olduğunu düşündüğüm işleri/meslekleri sıralayabilirim.	0,69		
	13 Gelecekte beklentilerime uygun bir iş/meslek tercihinde bulunabileceğimi düşünüyorum.	0,66		
	12 Mesleki tercihimde kendim için öncelikli olanları sıralayabilirim.	0,57		
İş/Meslek Memnuniyeti	51 Bu programda/bölümde öğrenci olmaktan mutluyum.	0,78	11,0	3,88 (0,78)
	52 Mezun olduktan sonra öğrenim gördüğüm alanda çalışmak istiyorum.	0,71		
	46 Şu anda öğrenim görmekte olduğum program/bölüm çocukluğumdan beri istediğim mesleki alanla ilgilidir.	0,70		
	50 Öğrenim görmekte olduğum program/bölüm yeteneklerime ve becerilerime uygundur.	0,68		
53 Şu anda öğrenim gördüğüm alanda iş bulmak konusunda umutluyum.	0,63			
Kariyer Planı Oluşturma	5 İş bulmakla ilgili (atanma, çalışma koşulları vb.) ilgili nereden bilgi toplanacağını bilirim.	0,82	10,5	3,83 (0,74)
	4 İş olanaklarını nereden öğrenebileceği konusunda bilgi sahibiyim.	0,80		
	6 Aldığım eğitimi iş hayatında nasıl kullanabileceğimi bilirim.	0,61		
	9 İstenen formatta bir özgeçmiş hazırlayabilirim.	0,59		
Mesleki Konuları Takip	31 Meslek ile ilgili çıkan dergi, makale, gazete vb. yayınları takip ederim.	0,77	6,9	3,83 (0,75)
	24 Kariyer hedeflerime ulaşmada yapılacaklar listesindeki adımları netleştiririm.	0,55		
	25 Kendim için alternatif kariyer hedefleri belirlerim.	0,51		
		Toplam=	64,4	4,03 (0,56)
		KMO=0,957		
		Bartlett Küresellik Testi		
		Ki Kare=11036,405		
		Sd=465		
		p<0,001		

Çalışmada iş/meslek bilgisi şeklinde adlandırılan boyut bu çalışmada faktörün altında yer alan maddeler açısından daha uygun olduğu için iş/meslek memnuniyeti şeklinde adlandırılmıştır. Kariyer planı oluşturma yolları faktörü ise kısaltılarak 'kariyer planı oluşturma' şeklinde ifade edilmiştir. Ölçeğin toplam açıklayıcılığı %64 ve güvenilirlik değeri 0,95 olmuştur (Cronbach alfa). Verinin faktör analizi için uygun olduğu (KMO=0,96; $p<0,001$) ve toplam açıklayıcılığının %64 olduğu görülmektedir (Tablo 3).

İş/Meslek Farkındalığı ölçme aracı için analize dahil edilen maddeler Kariyer Kararı Verme Ölçeği için yapılan faktör analizi sonucunda dışarıda kalan maddelerin tamamından oluşmaktadır. Analiz sonucunda hiçbir madde dışarıda kalmamış olup, ölçeğin toplam güvenilirlik değeri 0,89 olmuş (Cronbach alfa) ve dört boyut oluşmuştur. Bu boyutlar iş/meslek bilgi düzeyi (15 madde), iş/meslek destek talebi (4 madde), iş/meslek seçimi (3 madde) ve iş/meslek geliştirme eğilimi (2 madde) şeklinde olmuştur. Elde edilen boyutların araştırmanın kavramsal çerçevesiyle uyumlu olduğu görülmektedir. Ayrıca geriye kalan ifadelerden hiçbirinin dışarıda kalmaması araştırma çerçevesi için oluşturulan maddelerin kendi içinde tutarlılık gösterdiğinin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Verinin faktör analizi için uygun olduğu ($KMO=0,92$; $p<0,001$) ve toplam açıklayıcılığının %58 olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Ölçek toplam puanlarının alt boyutlarıyla orta ve yüksek düzeyde pozitif korelasyon oluşturduğu görülmektedir. Genel olarak ölçeklerin alt boyutlarının da birbirleriyle yüksek, orta ve düşük düzeyde korelasyon oluşturduğu görülmektedir. Tabloda korelasyon oluşturması beklenen bazı alt boyutların birbirleriyle korelasyon oluşturmadığı dikkat çekmektedir. Bu boyutlardan ikisi; Kendini İzleme Ölçeği alt boyutları olan kendini tanıma ve edinimsel kendini sunmadır. İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek seçimi alt boyutunun Kariyer Kararı Verme Ölçeği'nin kariyer tercihi, iş/meslek memnuniyeti ve kariyer planı oluşturma alt boyutlarıyla korelasyon oluşturmadığı da dikkat çeken bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Aynı boyut bağlı olduğu İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin diğer alt boyutları olan iş/meslek bilgi düzeyi ile iş/meslek destek talebi boyutlarıyla da korelasyon oluşturmamaktadır (Tablo 5).

Tablo 4: İş/Meslek Farkındalığı Ölçme Aracı Faktör Analizi Sonuçları

Faktörün Adı	İfadeler	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	\bar{X} (σ)
İş/Meslek Bilgi Düzeyi	3 Bir işin gereği olarak o işte çalışanlarda bulunması gereken nitelikleri bilirim.	0,74	28,9	4,1 (0,6)
	26 Mesleki geleceğim ile ilgili gerçekçi planlar yaparım.	0,71		
	21 Kariyer hedeflerime ulaşmada atılacak olan adımları planlarım.	0,71		
	8 İlgili alanıma giren işlerle/mesleklerle ilgili internette bilgi toplarım.	0,69		
	27 Gelecekte mesleğimle ilgili neler yapabileceğimi şimdiden tasarlayabilirim.	0,69		
	10 Bir iş mülakatına gitmeden önce bu işle ilgili bilgi toplarım.	0,67		
	1 İlgili alanıma giren konuda tipik bir çalışma gününün nasıl olabileceğini bilirim.	0,66		
	11 İşler/meslekler ile ilgili daha fazla bilgiye ulaşmak isterim.	0,66		
	20 Mesleki problemler yaşadığımda farklı çözüm yollarını denerim.	0,65		
	30 Kariyer gelişimi için önceliklerimin neler olduğunu bilirim.	0,64		
	23 Piyasadaki iş olanaklarını takip ederim.	0,63		
	22 Mesleki problemlerin çözümü için farklı görüşlerden yararlanırım.	0,63		
	2 İstedğim işte çalışanların ne kadar para kazandıklarını biliyorum.	0,61		
	34 Mesleğimle ilgili gelişmeleri izlerim.	0,60		
7 Çevremdeki kurum/kuruluşların eleman alırken ne gibi nitelikler aradığını araştırırım.	0,60			
İş/Meslek Destek Talebi	18 Kariyer gelişimim için ilgili uzman kişilerden destek alırım.	0,79	12,5	3,8 (0,7)
	17 Mesleki problemlerimi çözmek için ilgili uzman kişilerden destek alırım.	0,78		
	32 Eğitim gördüğüm alanla ilgili çıkan yayınları takip ederim.	0,56		
	33 Mezuniyet öncesinde mesleğimle ilgili seçmeli dersler almayı tercih ederim.	0,48		
İş/Meslek Seçimi	48 İş bulabilmek için bu programı/bölümü seçtim.	0,84	9,1	2,7 (1,1)
	47 Bu programı/bölümü sadece ailem istediği için seçtim.	0,79		
	49 Bu programı/bölümü seçerken en etkili olan faktör sınavdan aldığım puanıdır.	0,79		
İş/Meslek Geliştirme Eğilimi	54 Mezun olduktan sonra lisans/yüksek lisans ile öğrenim hayatımı sürdürmek istiyorum.	0,81	7,3	3,6 (1,0)
	55 Bu programdan/bölümden mezun olduktan sonra başka bir program/bölüme başvuru yapmak istiyorum	0,66		
		Toplam=	57,8	3,8(0,5)
		KMO=	0,922	
		Bartlett Küresellik Testi		
		Ki Kare=	7047,360	
		Sd=	276	
		p<	0,001	

Tablo 5: Ölçekler ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlar

	1.Kendini İzleme Ölçeği Toplam	2.KİÖ Başkasının Davranışlarına Duyarlılık	3.KİÖ Kendini Sunmayı Değiştirme	4.KİÖ Edinimsel Kendini Sunma	5.Kariyer Kararı Verme Ölçeği Toplam	6.KKVÖ Kendini Tanıma	7.KKVÖ Kariyer Tercihli	8.KKVÖ İş/Meslek Memnuniyeti	9.KKVÖ Kariyer Planı Oluşturma	10.KKVÖ Mesleki Konuları Takip	11.İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği Toplam	12.İMF İş/Meslek Bilgi Düzeyi	13.İMF İş/Meslek Destek Talebi	14.İMF İş/Meslek Seçimi
2	0,888***													
3	0,567***	0,411***												
4	0,396***	0,007	-0,035											
5	0,559***	0,574***	0,438***	0,040										
6	0,532***	0,566***	0,433***	-0,021	0,944***									
7	0,491***	0,504***	0,409***	-0,005	0,833***	0,718***								
8	0,338***	0,344***	0,221***	0,061	0,726***	0,571***	0,534***							
9	0,420***	0,407***	0,398***	0,011	0,742***	0,616***	0,588***	0,373***						
10	0,463***	0,447***	0,316***	0,117**	0,739***	0,662***	0,566***	0,408***	0,563***					
11	0,568***	0,538***	0,388***	0,136**	0,837***	0,791***	0,685***	0,496***	0,658***	0,790***				
12	0,548***	0,570***	0,431***	0,004	0,895***	0,858***	0,762***	0,509***	0,709***	0,763***	0,901***			
13	0,420***	0,407***	0,398***	0,011	0,742***	0,616***	0,588***	0,373***	1,000***	0,563***	0,658***	0,709***		
14	0,149***	0,030	-0,005	0,304***	0,014	0,046	-0,068	0,007	0,018	0,114**	0,371***	0,029	0,018	
15	0,20***	0,168***	0,019	0,182***	0,268***	0,230***	0,196***	0,204***	0,126***	0,308***	0,481***	0,251***	0,126***	0,240***

Ölçek toplam puanlarının alt boyutlarıyla orta ve yüksek düzeyde pozitif korelasyon oluşturduğu görülmektedir. Genel olarak ölçeklerin alt boyutlarının da birbirleriyle yüksek, orta ve düşük düzeyde korelasyon oluşturduğu görülmektedir. Tabloda korelasyon oluşturması beklenen bazı alt boyutların birbirleriyle korelasyon oluşturmadığı dikkat çekmektedir. Bu boyutlardan ikisi; Kendini İzleme Ölçeği alt boyutları olan kendini tanıma ve edinimsel kendini sunmadır. İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek seçimi alt boyutunun Kariyer Kararı Verme Ölçeği'nin kariyer tercihi, iş/meslek memnuniyeti ve kariyer planı oluşturmasıyla korelasyon oluşturmadığı da dikkat çeken bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Aynı boyut bağlı olduğu İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin diğer alt boyutları olan iş/meslek bilgi düzeyi ile iş/meslek destek talebi boyutlarıyla da korelasyon oluşturmamaktadır. Ölçek toplam puanları arasındaki pozitif yönlü korelasyon ise orta düzeydedir (Tablo 5).

Gruplar arası karşılaştırmalara bakıldığında en fazla farklılaşmaya neden olan demografik değişkenlerin sırasıyla cinsiyet, bölümü isteyerek seçmiş olma, daha önce bir üniversite deneyiminin olması, önlisans veya lisans öğrencisi olmak ve sağlık hizmetleri alanında öğrenim görmek olduğu görülmektedir. Kariyer konusunda eğitim alma durumunun, gruplar ara-

sında farklılaşmaya neden olmadığı da görülmektedir. Cinsiyet açısından bakıldığında Kendini İzleme Ölçeği'nin iki alt boyutu olan kendini sunmayı değiştirme ve edinimsel kendini sunma boyutlarında farklılaşma olmadığı görülmektedir. Ancak Kariyer Kararı Verme Ölçeği ile İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği toplam puanı ile bütün alt boyutlarında kadınların genel olarak daha yüksek puanlama yaptığı görülmektedir. Bu durum cinsiyetin kariyer kararı verme ve iş/meslek farkındalığı konusunda önemli bir belirleyici olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Mesleği isteyerek seçmiş olmak aynı ölçeklerin alt boyutlarında oluşturduğu farklılaşmalar dolayısıyla ikinci düzeyde belirleyici olarak değerlendirilebilir. Daha önce üniversite deneyimi olan katılımcıların; Kendini İzleme Ölçeği toplam puanı ile aynı ölçeğin başkasının davranışlarına duyarlılık boyutunda; Kariyer Kararı Verme Ölçeği toplam puanı ile aynı ölçeğin iş/meslek memnuniyeti, kariyer planı oluşturma ve mesleki konuları takip boyutlarında; İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek bilgi düzeyi ile iş/meslek talebi boyutlarında anlamlı şekilde daha yüksek puanlama yaptığı görülmektedir. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin diğer bölümlerde öğrenim görmekte olan öğrencilere göre Kariyer Kararı Verme Ölçeği'nin kariyer planı oluşturma ve mesleki konuları takip boyutlarında; İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek bilgi düzeyi ve iş/meslek destek talebi boyutlarında anlamlı şekilde daha yüksek puanlama yaptığı görülmektedir.

Yapılan gruplar arası karşılaştırmalarda kardeşler arasındaki sıranın ve annenin eğitim durumunun araştırma değişkenlerinde bir farklılaşmaya yol açmadığı görülmektedir. Öğrencinin kaçınıcı sınıfta öğrenim görmekte olduğuna göre yapılan karşılaştırmalarda, sadece birinci sınıf öğrencileri ve ikinci sınıf öğrencileri arasında farklılaşma olduğu görülmektedir. Kariyer Kararı Verme Ölçeği'nin iş/meslek memnuniyeti boyutunda birinci sınıf öğrencileri, anlamlı şekilde daha yüksek puanlama yapmıştır. Kardeş sayısı açısından değerlendirildiğinde kardeşi olmayan öğrencilerin, iki ve daha fazla kardeşi olan öğrencilere göre Kendini İzleme Ölçeği'nin edinimsel kendini sunma boyutunda anlamlı bir şekilde ve olumsuz yönde farklılaştığı görülmektedir. Baba eğitim durumunun ise sadece İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek seçimi alt boyutunda, babası üniversite mezunu olanların lise mezunu olanlara göre olumlu yönde farklılaştığı görülmektedir. Aile gelir durumu açısından bakıldığında 12.000 TL ve üzeri gelir durumuna sahip olanların 5.000 TL ve altında aile geliri olan gruba göre İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek geliştirme boyutunda olumlu yönde farklılaştığı görülmektedir. Doğum yerini İstanbul olarak belirten katılımcıların diğer bölgelerde doğduğunu belirten katılımcılara göre İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek seçimi alt boyutunda olumsuz yönde farklılaştığı görülmektedir. İstanbul'da ikamet etme süresi 18 yıldan fazla olan katılımcıların üç yıldan az olan katılımcılara göre Kendini İzleme Ölçeği toplam puanı ile aynı ölçeğin başkasının davranışlarına duyarlılık alt boyutunda olumlu yönde farklılaştığı görülmektedir. Aynı demografik değişken, Kariyer Kararı Verme Ölçeği'nin kariyer tercihi ve kariyer planı oluşturma alt boyutlarında da 18 yıldan fazla ikamet eden katılımcılar olumlu yönde farklılaşmıştır. Ayrıca, 18 yıldan daha fazla süreden beri ikamet edenlerin üç yıldan az ikamet edenlere göre olumsuz yönde farklılaştığı boyut ise İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek seçimi boyutudur (Tablo 6).

Yapılan gruplar arası karşılaştırmalarda kardeşler arasındaki sıranın ve annenin eğitim durumunun araştırma değişkenlerinde bir farklılaşmaya yol açmadığı görülmektedir. Öğrencinin kaçınıcı sınıfta öğrenim görmekte olduğuna göre yapılan karşılaştırmalarda, sadece birinci sınıf öğrencileri ve ikinci sınıf öğrencileri arasında farklılaşma olduğu görülmektedir. Kariyer

Kararı Verme Ölçeği'nin iş/meslek memnuniyeti boyutunda birinci sınıf öğrencileri anlamlı şekilde daha yüksek puanlama yapmıştır. Kardeş sayısı açısından değerlendirildiğinde kardeşi olmayan öğrencilerin iki ve daha fazla kardeşi olan öğrencilere göre Kendini İzleme Ölçeği'nin edinimsel kendini sunma boyutunda anlamlı bir şekilde ve olumsuz yönde farklılaştığı görülmektedir. Baba eğitim durumunun ise sadece İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek seçimi alt boyutunda babası üniversite mezunu olanların lise mezunu olanlara göre olumlu yönde farklılaştığı görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 6: Araştırma Değişkenleri İçin Yapılan Gruplar Arası Karşılaştırmalar-1 (t-Testi Sonuçları)

		Kendini İzleme Ölçeği Toplam	KİÖ Başkasının Davranışlarına Duyarlılık	KİÖ Kendini Sunmayı Değiştirme	KİÖ Edinimsel Kendini Sunma	Kariyer Kararı Verme Ölçeği Toplam	KKVÖ Kendini Tanuma	KKVÖ Kariyer Tercih	KKVÖ İş/Meslek Memnuniyeti	KKVÖ Kariyer Planı Oluşturma	KKVÖ Mesleki Konuları Takip	İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği Toplam	İMF İş/Meslek Bilgi Düzeyi	İMF İş/Meslek Destek Talebi	İMF İş/Meslek Seçimi	İMF İş/Meslek Geliştirme Eğilimi
Cinsiyet	Kadın	3,84¹	4,12²	3,98	2,77	4,06³	4,14⁴	4,21⁵	3,92⁶	3,87⁷	3,86⁸	3,87⁹	4,14¹⁰	3,87¹¹	2,63¹²	3,63¹³
	Erkek	3,73¹	3,95²	3,91	2,81	3,88³	4,02⁴	4,00⁵	3,68⁶	3,64⁷	3,68⁸	3,72⁹	3,97¹⁰	3,64¹¹	2,92¹²	3,34¹³
Eğitim Durumu	Önlisans	3,83	4,10	3,97	2,77	4,04	4,14	4,18	3,88	3,87¹⁴	3,86¹⁵	3,86¹⁶	4,13¹⁷	3,87¹⁸	2,70	3,61
	Lisans	3,76	4,01	3,91	2,80	3,93	4,02	4,14	3,82	3,56¹⁴	3,64¹⁵	3,74¹⁶	4,00¹⁷	3,56¹⁸	2,62	3,40
Daha Önceki Üniversite Deneyimi	Evet	3,97¹⁹	4,26²⁰	4,06	2,89	4,24²¹	4,27	4,34	4,09²²	4,15²³	4,13²⁴	3,94	4,31²⁵	4,15²⁶	2,46	3,55
	Hayır	3,81¹⁹	4,08²⁰	3,96	2,77	4,01²¹	4,11	4,16	3,86²²	3,80²³	3,81²⁴	3,84	4,10²⁵	3,80²⁶	2,70	3,58
Kariyer Eğitimi Alma Durumu	Evet	3,78	4,02	3,76	3,07	4,02	4,06	4,00	3,96	3,98	3,97	3,81	4,00	3,98	3,07	3,75
	Hayır	3,82	4,09	3,97	2,77	4,03	4,13	4,18	3,87	3,82	3,83	3,85	4,12	3,82	2,67	3,58
Bölümünü İsteyerek Seçme Durumu	Evet	3,83	4,11²⁷	3,97	2,77	4,07²⁸	4,15²⁹	4,23³⁰	3,96³¹	3,87³²	3,86³³	3,85	4,14³⁴	3,87³⁵	2,65³⁶	3,58
	Hayır	3,73	3,91²⁷	3,89	2,93	3,55²⁸	3,87²⁹	3,61³⁰	2,97³¹	3,35³²	3,54³³	3,75	3,89³⁴	3,35³⁵	3,17³⁶	3,61
Öğrenim Gördüğü Fakülte/MYO Bölümler	SHMYO [*]	3,83	4,10	3,97	2,78	4,04	4,14	4,18	3,88	3,87³⁷	3,86³⁸	3,86	4,13³⁹	3,87⁴⁰	2,70	3,60
	Diger Bölümler	3,77	4,01	3,93	2,76	3,94	4,04	4,12	3,82	3,55³⁷	3,64³⁸	3,75	4,00³⁹	3,55⁴⁰	2,54	3,45

1: $t=2,37$, $F=2,49$ $p=0,018$; **2:** $t=2,80$, $F=0,41$, $p=0,005$; **3:** $t=2,37$, $F=2,49$ $p=0,018$; **4:** $t=1,93$, $F=1,78$ $p=0,056$; **5:** $t=3,09$, $F=0,16$, $p=0,002$; **6:** $t=2,99$, $F=0,044$ $p=0,003$; **7:** $t=2,95$, $F=3,03$ $p=0,003$; **8:** $t=2,42$, $F=0,85$ $p=0,016$; **9:** $t=2,73$, $F=1,24$, $p=0,006$; **10:** $t=3,0$, $F=2,63$, $p=0,003$; **11:** $t=2,95$, $F=3,03$ $p=0,003$; **12:** $t=-2,44$, $F=1,98$ $p=0,015$; **13:** $t=2,50$, $F=5,90$, $p=0,014$; **14:** $t=3,73$, $F=1,44$ $p<0,001$; **15:** $t=2,55$, $F=0,60$ $p=0,011$; **16:** $t=2,04$, $F=1,20$ $p=0,042$; **17:** $t=2,05$, $F=0,34$ $p=0,041$; **18:** $t=3,73$, $F=1,44$, $p<0,001$; **19:** $t=2,41$, $F=2$, $p=0,016$; **20:** $t=2,28$, $F=0,43$, $p=0,023$; **21:** $t=2,59$, $F=0,02$, $p=0,010$; **22:** $t=2,05$, $F=0,37$, $p=0,041$; **23:** $t=3,31$, $F=0,039$, $p=0,001$; **24:** $t=4,04$, $F=5,28$, $p<0,001$; **25:** $t=2,51$, $F=0,56$, $p=0,012$; **26:** $t=3,31$, $F=0,04$, $p=0,001$; **27:** $t=2,47$, $F=0,73$, $p=0,014$; **28:** $t=5,68$, $F=2,20$, $p<0,001$; **29:** $t=2,94$, $F=1,45$, $p=0,003$; **31:** $t=5,15$, $F=7,94$, $p<0,001$; **31:** $t=9,36$, $F=2,02$, $p<0,001$; **32:** $t=4,98$, $F=2,79$, $p<0,001$; **33:** $t=2,24$, $F=8,50$, $p=0,029$; **34:** $t=3,00$, $F=2,79$, $p=0,003$; **35:** $t=4,98$, $F=2,79$, $p<0,001$; **36:** $t=-4,34$, $F=9,54$, $p<0,001$; **37:** $t=3,86$, $F=0,66$, $p<0,001$; **38:** $t=2,58$, $F=0,11$, $p=0,010$; **39:** $t=2,01$, $F=0,17$, $p=0,045$; **40:** $t=3,86$, $F=0,66$, $p<0,001$.

Aile gelir durumu açısından bakıldığında 12.000 TL ve üzeri gelir durumuna sahip olanların 5.000 TL ve altında aile geliri olan gruba göre İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek geliştirme boyutunda olumlu yönde farklılaştığı görülmektedir. Doğum yerini İstanbul olarak belirten katılımcıların diğer bölgelerde doğduğunu belirten katılımcılara göre İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek seçimi alt boyutunda olumsuz yönde farklılaştığı görülmektedir. İstanbul'da ikamet etme süresi 18 yıldan fazla olan katılımcıların üç yıldan az olan katılımcılara göre Kendini İzleme Ölçeği toplam puanı ile aynı ölçeğin başkasının davranışlarına duyarlılık alt boyutunda olumlu yönde farklılaştığı görülmektedir. Aynı demografik değişken, Kariyer Kararı Verme Ölçeği'nin kariyer tercihi ve kariyer planı oluşturma alt boyutlarında da 18 yıldan fazla ikamet edenler açısından olumlu yönde farklılaşmaya neden olmaktadır. 18 yıldan daha fazla ikamet edenlerin üç yıldan az ikamet edenlere göre olumsuz yönde farklılaştığı boyut ise İş/Meslek Farkındalığı Ölçeği'nin iş/meslek seçimi boyutudur (Tablo 7).

Tablo 7: Araştırma Değişkenleri İçin Yapılan Gruplar Arası Karşılaştırmalar-2 (ANOVA Testi Sonuçları)

		Kendini İzleme Ölçeği Toplam	KİÖ Başkasının Davranışlarına Duyarlılık KİÖ Kendini Summayı Değiştirme	KİÖ Edimsel Kendini Sunma	Kariyer Kararı Verme Ölçeği Toplam	KKVÖ Kendini Tanuma	KKVÖ Kariyer Tercihi	KKVÖ İş/Meslek Memnuniyeti	KKVÖ Kariyer Planı Oluşturma	KKVÖ Mesleki Konuları Takip	İş/Meslek Farkındalığı	İMF İş/Meslek Bilgi Düzeyi	İMF İş/Meslek Destek Talebi	İMF İş/Meslek Seçimi	İMF İş/Meslek Geliştirme Eğilimi	
Sınıf	1.Sınıf	3,84	4,11	3,93	2,85	4,07	4,14	4,19	3,96 ¹	3,84	3,83	3,86	4,12	3,84	2,72	3,62
	2.Sınıf	3,82	4,08	4,01	2,70	4,01	4,12	4,19	3,81 ¹	3,85	3,87	3,85	4,12	3,85	2,63	3,58
	3.Sınıf ve üstü	3,79	4,02	3,97	2,81	3,87	4,06	3,96	3,65	3,60	3,60	3,77	4,01	3,60	2,80	3,24
Kardeş Sayısı	Kardeşi yok	3,63	4,01	3,96	1,96 ^{2-3,4}	3,92	4,12	4,05	4,00	3,79	3,69	3,65	4,05	3,79	2,41	3,42
	Bir Kardeş	3,85	4,11	4,07	2,65	4,00	4,11	4,22	3,86	3,75	3,91	3,85	4,14	3,75	2,62	3,52
	İki Kardeş	3,80	4,07	3,91	2,80 ²	4,09	4,17	4,21	3,89	3,98	3,86	3,87	4,15	3,98	2,66	3,61
	Üç Kardeş	3,82	4,09	3,95	2,82 ³	4,00	4,12	4,17	3,88	3,74	3,75	3,81	4,06	3,74	2,75	3,57
	Dört Kardeş ve Üstü	3,83	4,09	3,94	2,85 ⁴	4,01	4,09	4,11	3,85	3,81	3,83	3,87	4,12	3,81	2,72	3,64
Kardeşler Arasındaki Sıra	İlk Çocuk	3,83	4,10	3,93	2,73	4,05	4,12	4,23	3,89	3,87	3,91	3,89	4,18	3,87	2,64	3,57
	İkinci Çocuk	3,81	4,08	3,97	2,79	4,00	4,12	4,11	3,83	3,82	3,78	3,81	4,06	3,82	2,67	3,54
	Üçüncü Çocuk	3,84	4,09	3,94	2,91	4,00	4,11	4,15	3,94	3,74	3,79	3,82	4,07	3,74	2,77	3,65
	≥Dördüncü Çocuk	3,79	4,06	4,02	2,61	4,04	4,14	4,16	3,76	3,83	3,78	3,84	4,14	3,83	2,71	3,52
Anne Eğitim Durumu	Okula gitmemiş	3,79	3,99	4,03	2,82	4,11	4,24	4,29	3,86	3,84	3,80	4,00	4,29	3,84	2,87	3,73
	İlköğretim	3,83	4,08	3,97	2,81	4,03	4,11	4,18	3,87	3,85	3,82	3,84	4,11	3,85	2,66	3,56
	Lise	3,82	4,15	3,87	2,63	4,01	4,13	4,10	3,90	3,84	3,91	3,81	4,05	3,84	2,71	3,59
	Universite	3,81	4,08	4,09	2,57	4,10	4,20	4,29	3,94	3,57	3,81	3,97	4,24	3,57	2,81	3,63

Tablo 7 devam

Baba Eğitim Durumu	İlköğretim	3,83	4,10	3,96	2,78	4,03	4,12	4,18	3,89	3,84	3,79	3,84	4,11	3,84	2,72	3,56
	Lise	3,80	4,05	3,96	2,81	4,02	4,10	4,15	3,85	3,84	3,90	3,80	4,09	3,84	2,49⁵	3,57
	Üniversite	3,81	4,07	3,94	2,82	4,09	4,22	4,21	3,87	3,81	3,95	4,00	4,20	3,81	2,97⁵	3,85
	Üniversite Üstü	4,00	4,25	4,23	2,88	4,16	4,37	4,33	4,02	3,92	4,21	4,11	4,35	3,92	2,95	3,58
Aile Aylık Geliri	<3.000 TL	3,81	4,06	3,97	2,78	4,01	4,11	4,10	3,89	3,77	3,81	3,84	4,10	3,77	2,75	3,55⁶
	3.000-5.000 TL	3,84	4,12	3,98	2,77	4,04	4,15	4,21	3,86	3,86	3,81	3,84	4,11	3,86	2,67	3,52⁷
	5.001-8.000 TL	3,84	4,12	3,99	2,72	4,06	4,11	4,18	3,89	3,90	3,93	3,84	4,11	3,90	2,68	3,72
	8.001-12.000 TL	3,79	4,00	4,00	2,88	4,08	4,15	4,37	3,93	3,86	3,93	3,86	4,22	3,86	2,32	3,61
	>12.000 TL	3,80	4,13	3,62	2,85	4,00	4,17	4,25	3,93	3,78	3,87	4,02	4,22	3,78	2,96	4,10^{6,7}
Doğum Yeri	İstanbul	3,85	4,13	3,99	2,78	4,06	4,15	4,23	3,89	3,85	3,82	3,83	4,11	3,85	2,58^{8,9}	3,57
	Doğu ve Güneydoğu	3,79	4,04	3,98	2,73	4,01	4,10	4,13	3,78	3,80	3,84	3,91	4,17	3,80	2,85⁸	3,61
	Diğer	3,79	4,05	3,89	2,78	3,96	4,07	4,07	3,93	3,79	3,85	3,85	4,09	3,79	2,87⁹	3,56
İstanbul'da İkamet Süresi	0-3 yıl	3,73¹⁰	3,97¹¹	3,91	2,70	3,95	4,07	4,05¹²	3,84	3,64¹³	3,76	3,83	4,09	3,64	2,81¹⁴	3,54
	3-10 yıl	3,83	4,08	3,97	2,82	3,98	4,11	4,05	3,76	3,95	3,95	3,91	4,09	3,95	2,75	3,75
	11-17 yıl	3,62	3,87	3,70	2,70	3,95	4,04	4,08	3,65	3,93	3,84	3,78	4,08	3,93	2,61	3,41
	>18 yıl	3,88¹⁰	4,15¹¹	4,0	2,80	4,06	4,15	4,24¹²	3,90	3,87¹³	3,85	3,84	4,12	3,87	2,66¹⁴	3,60

1: $F_{(2,648)}=4.16$; $SH=0.063$; $p=0.049$; **2:** $F_{(4,637)}=3.02$; $SH=0.29$; $p=0.030$; **3:** $F_{(4,637)}=3.02$; $SH=0.29$; $p=0.024$; **4:** $F_{(4,637)}=3.02$; $SH=0.28$; $p=0.016$; **5:** $F_{(3,649)}=3.04$; $SH=0.18$; $p=0.038$; **6:** $F_{(4,647)}=2.45$; $SH=0.18$; $p=0.036$; **7:** $F_{(4,647)}=2.45$; $SH=0.18$; $p=0.025$; **8:** $F_{(2,655)}=4.73$; $SH=0.11$; $p=0.005$; **9:** $F_{(2,655)}=4.73$; $SH=0.11$; $p=0.034$; **10:** $F_{(3,601)}=6.18$; $SH=0.05$; $p=0.025$; **11:** $F_{(3,615)}=5.64$; $SH=0.06$; $p=0.008$; **12:** $F_{(3,609)}=3.64$; $SH=0.07$; $p=0.021$; **13:** $F_{(3,655)}=3.94$; $SH=0.07$; $p=0.008$; **14:** $F_{(3,635)}=3.94$; $SH=0.07$; $p=0.008$.

*Post hoc testlerde varyansların homojenliğine göre karar verilmiş; 6,7, 10,11,12 için post hoc test olarak Dunnett T3 kullanılmış, diğer post hoc testlerde ise Tukey tercih edilmiştir.

Ayrıca kendini izleme ile iş/meslek farkındalığının kariyer planlama üzerindeki etkisi de değerlendirilmiştir. Yapılan regresyon analizi sonucunda adı geçen iki değişkenin kariyer planlama üzerindeki etkisinin %69 olduğu görülmüştür ve yapılan analizde çoklu bağlantı sorunu bulunmamaktadır ($R^2=0,69$; $SH=0,3$; $F_{(2,476)}=528,18$; $p<0,001$; $VIF<1,5$).

Tablo 8: Kendini İzleme ve İş/Meslek Farkındalığının Kariyer Kararı Verme Üzerindeki Etkisi

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar		t	p
	B	Standart Hata	Beta			
Sabit	0,308	0,127			2,432	0,015
Kendini İzleme	0,145	0,037			3,984	0,000
İş/Meslek Farkındalığı	0,826	0,034			24,433	0,000

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular ışığında, oluşturulan hipotezlerden biri dışındakilerin desteklendiği görülmektedir. Araştırma Hipotezleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 9: Araştırma Hipotezlerinin Desteklenme Durumu

H ₁ . Sağlık alanında öğrenim görmekte olan öğrencilerin kendini izleme eğilimi daha fazladır.	Ret
H ₂ . Sağlık alanında öğrenim görmekte olan öğrencilerin meslek farkındalığı daha yüksektir.	Kabul
H ₃ . Sağlık alanında öğrenim görmekte olan öğrencilerin kariyer planlama eğilimi daha fazladır.	Kabul
H ₄ . Kendini izleme kariyer planlama eğilimini olumlu yönde etkilemektedir.	Kabul
H ₅ . İş/Meslek farkındalığı kariyer planlama eğilimini olumlu yönde etkilemektedir.	Kabul

4. Sonuç ve Tartışma

Bireyin kariyeriyle ilgili karar vermesi, tüm hayatını etkileyen en önemli kararlardan biri olarak değerlendirilebilir. Yapılan literatür taramasında bu kararı etkileyen farklı faktörler olduğu görülmüştür. Bu çalışmada da kariyer kararını etkileyebileceği düşünülen faktörler çalışmaya alınarak gruplar arası farklılaşmalar değerlendirilmiştir. Literatürde kendini izleme ile kariyer kavramı arasındaki ilişkinin değerlendirilmediği görüldüğü için bu çalışma kapsamında adı geçen değişkenin etkisi ele alınmıştır. Kendini izleme kavramı, başlangıçta kendini gözleme ve sosyal uygunluk için durumsal ipuçlarına göre bireylerin kendilerini kontrol etmeleri ve davranışlarını ayarlamaları olarak tanımlanmıştır (Snyder, 1974:528). Daha sonraki süreçte ise kavram literatürde; kendini izleme; kendini ayarlama; kendini denetleme; izlenim ayarlamacılığı gibi farklı şekillerde isimlendirilmiştir (Koç, 2015:133). Bu araştırma kapsamında kendini izleme kavramı yapılan son tanıma uygun şekilde ele alınmıştır.

Literatürde araştırma değişkenlerinin farklı çalışmalarda farklı boyutlarıyla ele alındığı dikkat çekmektedir. Biricik (2019:9) tarafından gerçekleştirilen çalışmada elde edilen bulgular, öz yeterlik, kariyer sonucu beklentileri, kariyer pişmanlığı ve benlik kavramının birbiriyle önemli ölçüde korelasyon oluşturduğunu göstermiştir. Ayrıca kariyer hedefleri ve kariyer planlama ile öz yeterlilik arasında düşük düzeyde korelasyon olduğu başka bir çalışmayla desteklenmektedir. Aynı çalışma, kariyer planlama ve kariyer hedeflerin arasında yüksek korelasyon olduğunu göstermektedir (Monteiro et al., 2021:5). Kariyer planlamanın öz disiplinle düşük düzeyde ve öz yeterlilikle orta düzeyde ilişkili olduğu da başka bir çalışmada gösterilmiştir (Demulier et al., 2013:342). Bu çalışmada elde edilen bulgular da kendini izleme ile kariyer değişkenleri arasında orta düzeyde korelasyon olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulguların literatürle genel olarak uyumlu olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmaya alınan bir diğer faktör cinsiyettir. Kariyer konusunda literatürde yapılan diğer çalışmalar ele alındığında, 1980-2000 aralığında yapılan bir çok çalışma, kadınların çalışma hayatının birçok alanında var olmadığını, becerilerinin yeteri kadar kullanamadıkları ve daha az ihtimalle terfi alabildiklerini göstermiştir (Fitzgerald & Crites, 1980; Kay & Hagan, 1995; Lyness & Thompson, 1997). Günümüzde halen cinsiyetin kariyeri etkileyen bir faktör olarak öne çıktığı görülmektedir (Mozahem, 2021:13). Cunningham ve arkadaşlarının üniversitedeki spor takımlarında koç olarak çalışan antrenörlerle yaptığı çalışma, erkeklerin daha fazla kariyer hedefine yönelik isteğinin olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı çalışmada elde edilen bulgular erkeklerin öz yeterlilik konusunda anlamlı şekilde daha yüksek puanlama yaptığını göstermek-

tedir (Cunningham vd., 2007:369). Bu çalışmada da erkekler ve kadınlar arasında değişkenler açısından farklılaşmalar olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgunun literatürle uyumlu olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışmada örneklemin ağırlıklı olarak kadınlardan oluşması göz ardı edilmemelidir.

Çalışmada yer alan bir diğer faktör okuduğu bölümü isteyerek seçmiş olmasıdır. Mesleğini bilinçli bir şekilde ve isteyerek seçen bireylerin o mesleği gerektiği gibi yapması, verdikleri hizmetten doyum almaları ve aynı zamanda hizmet alan bireylerin yarar görmesi ve hoşnut olması açısından da oldukça önemlidir. Doğru mesleği seçmenin yolu, bireylerin seçimlerini yetenek ve ilgilerine göre yapmalarından geçmektedir (Andsoy vd., 2012:125).

Çalışma sağlık ve sağlık alanı dışındaki öğrencilerin yanında, önlisans ve lisans öğrencilerinin karşılaştırmasını da içerdiğinden literatür taramasında daha önce karşımıza çıkmayan bir katkı yaratmaktadır. Yapılan çalışmada lisans ve önlisans öğrencileri arasında farklılıklar olduğu ortaya konmuş, bununla birlikte daha önce bir üniversite deneyimleri olması gruplar arasında fark yaratan faktörler arasında yer almıştır. Öğrencilerin bazıları ilk tercihlerindeki meslek kazanımını elde etmeyi seçmeyerek, ikinci bir bölümde öğrenim görmeyi tercih etmiştir. Bu durumun onları kariyerleriyle ilgili daha bilinçli kararlar almaya yönlendirdiği söylenebilir. Kariyer kararını vermede daha önceki çalışmalar özyeterliliğin önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur (Hackett & Betz, 1995) ve bu çalışmada da bu doğrultuda bulgular elde edilmiştir.

Çalışmada aynı zamanda sağlık alanında öğrenim gören öğrenciler ile diğer bölümlerde öğrenim görenler arasında farklılık oluşmuştur. Yapılan literatür araştırmasında Türkiye’de hemşirelik öğrencilerinin iş bulma olanağının fazla olması nedeniyle birinci sırada bu mesleği tercih ettiğine dair bulgulara ulaşıldığı görülmektedir (Bölükbaş, 2018:16). Bu çalışmada da elde edilen bulgulara paralel olarak, sağlık alanında öğrenim gören öğrenciler, diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere göre kariyer planlama ve seçimi ile iş/meslek bilgi düzeyi/talebi konularında anlamlı şekilde daha yüksek puanlama yapmıştır. Bu doğrultuda sağlık alanında öğrenim görmekte olan öğrencilerin, mesleklerini diğer bölümlerde öğrenim görmekte olan öğrencilere göre daha bilinçli bir şekilde seçtikleri söylenebilir.

Bireyin kariyer seçimlerini doğru yapabilmesi için ilgi alanlarını ve becerilerini keşfetmesi şarttır. Yapabileceklerinin, potansiyelinin, ilgi duyduğu alanların farkında olması, bireyin özfarkındalığının artmasını sağlayabilir. Daha önce tanıtıldığı gibi özfarkındalık, kişinin kendisiyle ilgili bir değerlendirme sürecidir. Bu değerlendirme sonucunda sahip olduğu beceriler ile yapabileceklerine dair inancı ise özyeterlilik seviyesini belirleyecektir. Bireyin karşısındaki kişilere göre kendisini ayarlaması ve davranışlarını düzenlemesi ‘kendini izleme’ şeklinde adlandırılmaktadır (Snyder, 1974:528). Bu çalışmada farklı olarak, kariyer kararı vermenin kendini izleme ile ilişkisi de ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, kendini izleme ve kariyer kararı verme toplam puanlarının kadınlarda anlamlı şekilde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre kız öğrencilerin kendini tanıma ve kariyer tercihi yapma konusunda erkek öğrencilere göre daha yetkin oldukları görülmektedir. Ayrıca kendini izleme, kariyer kararı verme ve iş/meslek seçimi arasında görülen orta derecede korelasyon da dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada eldedilen bulgular, lisans ve önlisans grupları arasında kariyer ve meslek algısı konularında farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Akademik başarı, özyeterliliği etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Öğrencinin algılanan özyeterliliğinin, başarılı bir test sonrası güçlendiği ve tekrarlanan düşük sonuçlar sonucunda zayıfladığı yönünde bulgular elde edildiği görülmektedir (Yannis, 1995). Bu sonuç, üniversiteye girerken alınan puanın, kişilerin kariyer kararı alırken etkili olabileceğini düşündürmüştür. Ancak bu çalışmada lisans programlarına göre daha düşük puanlara sahip önlisans programlarına katılan öğrencilerin kariyer kararı verme ölçeği toplam puanı lisans öğrencilerine göre daha yüksek çıkmıştır. Çalışma, aynı zamanda bölümünde isteyerek öğrenim görmekte olan öğrencilerin kariyer kararı ölçme puanının, istemeyenlerden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bölümünü isteyerek seçenlerin kendini izleme eğilimi de daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuç, bireyin kendisiyle ilgili farkındalığının ve kendisini izleyebilmesinin kariyer planlama sürecinde önemli olduğunu destekleyen bir bulgudur. Öğrencilerin kendileriyle ilgili farkındalığının yüksek olması diğer insanlarla etkileşimini de arttırabilir. Böylelikle öğrenciler kendileri için daha kolay bir şekilde bir rol model belirleyebilir ve kariyer hedeflerine bu doğrultuda ilerleyebilirler. Bu bağlamda, kariyer kararını verirken öğrencilerin belirli bir rol modele sahip olup olmadığı gelecek çalışmalarda değerlendirilebilir.

Kanada'da lisans üstü mühendislik öğrencileri ile yapılan bir nitel araştırmanın sonuçları, kariyer yapılandırma deneyimi için üç faktörün önemli olduğunu göstermektedir. Bu faktörler: kariyer farkındalığı ve keşif becerilerinin geliştirilmesi, sosyal ağ oluşturma becerisinin arttırılması ile iyimserlik ve güvendir (Stebleton vd., 2019:64). Öğrencilerin kariyer planlaması yaparken kariyer keşfinin faydalarına inanması gerekmektedir. Bunun için de öğrencilerin mezunlar ağıyla olan bağlantısının yapılandırılması önemlidir (Ireland & Lent, 2018:46). Öğrencilerin geleceklerini şekillendirdiği üniversite öğrenimi sürecinde hem rol model olarak almaları hem de nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini bilmeleri açısından mezun öğrencilerle görüşmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Niles & Harris-Bowlsbey (2013) kariyer planlamasında, öğrencilerin eğitim hayatı sürecindeki mesleki rehberlik programlarının öneminden bahsetmiştir. Mesleki anlamda gerekli teorik bilgilerin verilmesinin yanında öğrencinin kendisini tanıması ve farkındalığını arttırmasına yönelik danışmanlık verilmesi, kariyer planlamada doğru adımların atılması açısından önemlidir. Bu bağlamda mesleki rehberliğin de içerisinde olduğu kaliteli ve niteliği yüksek eğitim sürecinin kariyer beklentilerini daha olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Bu çalışmada kariyer konusunda bir eğitim alıp almama durumunun bir farklılaşmaya neden olmaması gibi ilgi çekici bir bulgu elde edilmiştir. Alınan eğitimin niteliği ve süresinin düşük olmasının böyle bir bulgunun elde edilmesine neden olabileceği düşünülmektedir. Ancak bu konu başka yönleriyle ve daha derin bir şekilde araştırılmalıdır.

Literatürde kendini izleme ve kariyer ilişkisi konusundaki çalışmaların sınırlı olduğu ve daha çok öz yeterlilik konusunda çalışma yapıldığı görülmektedir. Öz yeterliliğin geliştirilmesi ve doğru kariyer tercihlerinin yapılması için staj olanaklarının sağlanması veya arttırılması ile mentorluk uygulamaları yapılmasının faydalı olacağı belirtilmektedir (Biricik, 2019:11; Keele et al., 2020:54). Literatürde öz yeterliliğin kariyer hedefine ulaşılmasına katkı sağladığı yönünde bulgular da yer almaktadır. Örneğin; kariyer hedefleri ve kariyer planlama üzerinde öz yeterliliğin aracılık rolü üstlendiği gösterilmiştir. Ayrıca öz yeterliliğin kariyer keşfi ve karar-

lılığı üzerinde etkili olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır (Bircik, 2019:10; Monteiro, et al., 2021:5; Ireland & Lent, 2018:44). Bununla birlikte öz yeterliliğin kariyer planlama üzerindeki etkisi ele alınırken, kariyer adaylarının mesleki alanda gerekli beceriye sahip olup olmadığıyla ilişkilendirilerek bir değerlendirme yapılması gerektiği de gözden kaçırılmamalıdır (Garcia et al., 2015:17). Sadece kariyer planı yapma ve kariyer hedefine ulaşmak değil, çalışma yaşamında karşılaşılabilecek çeşitli durumlara ve değişimlere uyum sağlayabilmek de önemlidir. Bu nedenle sürecin bütünsel yaklaşımla ele alınması gerekmektedir (Keele et al., 2020:62). Literatürde kendini izleme ile kariyer ilişkisini ortaya koyan çalışmalardan birisi, kariyer uyum yeteneği ile iş arama öz yeterlilik üzerinde kendini izleme ve akademik çabanın rolünün değerlendirildiği çalışmadır. Çalışmada elde edilen bulgular; iş arama öz yeterliliği üzerinde kendini izlemenin aktif rolü olduğunu ortaya koymakta ve üniversite öğrencilerinin sosyal becerilerinin ve öz güvenlerinin artırılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Tolentino et al., 2019:739). Bu konularda yapılan çalışmaların kendini izleme konusundaki etkinliği de geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Literatürde çalışanların ortaya koyduğu performansı arttıran faktörlerin daha çok dışsal faktörler olduğu yönünde kanıtlar bulunmaktadır (Aulakh & Gencturk, 2000:534). Bu durum çalışanların ya da çalışan adaylarının kariyer planlaması üzerinde de dış faktörlerin daha etkili olabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlamda bundan sonra yapılan çalışmalarda kariyer planlama ve iş/meslek farkındalığına etki edebilecek dışsal faktörlerin ele alınmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

Özetle, bu çalışmada elde edilen bulgular; kariyer kararı verme alt boyutlarıyla kendini izleme alt boyutları arasında orta ve yüksek düzeyde ve olumlu yönde ilişki olduğunu göstermektedir. Araştırma değişkenlerinin bazı demografik değişkenlere göre farklılaştığı da bu araştırma kapsamında elde edilen diğer bulgular arasındadır. Kendini izleme ve iş/meslek farkındalığının kariyer kararı verme üzerinde oldukça yüksek oranda etki oluşturduğu (%69) bu çalışmada elde edilen önemli bulgular arasındadır. Bu sonuç, öğrencinin kendini izlemesi yüksek olduğunda kariyer kararı vermede iş/meslek bilgisi, kendini tanıma, kariyer tercihi, kariyer planı oluşturma ve mesleki konuları takip etmesinin de yüksek olacağını göstermiştir. Bu sonuca dayanarak, kişiler kendini izleme puanları yüksek olduğunda kendilerini çevreye göre adapte edebildiklerinden öğrencilerin kendilerine yön gösteren rehberler, rol modeller, mentörler olduğunda kariyerleriyle ilgili aldıkları kararların daha doğru olacağı söylenebilir. Ayrıca sağlık alanında öğrenim görmekte olan öğrencilerin bu süreçlerdeki bilgi ve farkındalık düzeyinin daha yüksek olması da araştırma sonucunda elde edilen önemli bulgular arasındadır.

Bu çalışmada elde edilen sonuçların bilimsel araştırmaların doğasında bulunan sınırlılıklara ve biaslara sahip olduğunu belirtmekte fayda vardır. Araştırma sonuçları, belirtilen konularda sınırlı bazı bilgileri ortaya koymaktadır ve bütün üniversite öğrencilerine genellemek uygun bir yaklaşım olmayacaktır. Bu bağlamda elde edilen bulguların, sonraki çalışmalarla desteklenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırma değişkenleriyle yeni araştırmalar planlayan araştırmacılara aynı değişkenleri farklı coğrafyalarda ve eğitim kurumlarında ele almaları ve bu değişkenlerin ilişkili olabileceği diğer değişkenlerle de değerlendirilmesi önerilebilir. Özellikle eğitim ve kariyer danışmanlığı konularında yapılacak çalışmaların, üniversite öncesinde ve sürecinde önemli olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca bireyin kendisiyle ilgili farkındalığının geliştirilmesine yönelik çalışmaların, çocukluk döneminden itibaren, aile ve okul çevresi tarafından yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmaya birinci yazar yüzde 55 oranında, ikinci yazar yüzde 45 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynakça

- Andsoy, I., Güngör, T. & Bayburtluoğlu, T. (2012). Karabük Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin hemşireliği tercih etme nedenleri ve mesleğin geleceği ile ilgili görüşleri. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 124-130.
- Aulakh, P. S. & Gencturk, E. F. (2000). International principal-agent relationships: Control, governance and performance. *Industrial Marketing Management*, 29(6), 521-538.
- Bayram, C. (2010). *Kariyer planlama ve yönetimi*. İstanbul: Kumsaati Yayınları.
- Biricik, D. (2019). Career regret among university students from Turkey: A test of the Social Cognitive Career Theory. *Canadian Journal of Career Development*, 18(2), 4-16.
- Bölükbaş, N. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimi ve etkileyen faktörler. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 1(1),10-17.
- Bozgeyikli, H. (2004). Meslek kararı verme yetkinlik ölçeği'nin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 221-234.
- Briggs, S. R., Cheek, J. M. & Buss, A. H. (1980). An analysis of the Self-Monitoring Scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(4), 679-686.
- Büyükgöze-Kavas, A. (2011). *Testing a model of career indecision among university students based on Social Cognitive Career Theory (Phd Dissertation)*. Middle East Technical University, Educational Sciences.
- Cunningham, G. B., Doherty, A. J. & Gregg, M. J. (2007). Using Social Cognitive Career Theory to understand head coaching intentions among assistant coaches of women's teams. *Sex Roles*, 56(5), 365-372.
- Demulier, V., Le Scanff, C. & Stephan, Y. (2013). Psychological predictors of career planning among active elite athletes: An application of the social cognitive career theory. *Journal of Applied Sport Psychology*, 25(3), 341-353.
- Fitzgerald, L. F. & Crites, J. O. (1980). Toward a career psychology of women. *Journal of Counseling Psychology*, 27(1), 123-153.
- Garcia, P. R. J. M., Restubog, S. L. D., Bordia, P., Bordia, S. & Roxas, R. E. O. (2015). Career optimism: The roles of contextual support and career decision-making self-efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 88, 10-18.
- Gati, I., Ryzhik, T. & Vertsberger, D. (2013). Preparing young veterans for civilian life: The effects of a workshop on career decision-making difficulties and self efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 83(3), 373-385.
- Gültekin G. (2015). *Examining dark triad in interpersonal context: Their relationship with risk taking, self-presentation and self-conscious emotions (Master Thesis)*. T.C. Doğu University, Institute of Social Sciences.
- Hackett, G. & Betz, N. E. (1995). Self-efficacy and career choice and development. In J. E. Maddux (Ed.), *Self-efficacy, adaptation, and adjustment. The plenum series in Social/Clinical Psychology* (249-280). Boston, MA: Springer.

- Hughey, K. F. & Hughey J. K. (1999). Preparing students for the future: Making career development a priority. *Journal of Career Development*, 25(3), 203-216.
- Ireland, G. W. & Lent, R. W. (2018). Career exploration and decision-making learning experiences: A test of the career self-management model. *Journal of Vocational Behavior*, 106, 37-47.
- Kalafat, T. (2012). Kariyer geleceği ölçeği (KARGEL): Türk örnekleme için psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 169-179.
- Karaca, M. (2013). Performans yönetim sisteminin kurumsal kariyer yönetimine etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karadaş, A., Duran, S. & Kaynak, S. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin kariyer planlamaya yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1-8.
- Kay, F. M. & Hagan, J. (1995). The persistent glass ceiling: Gendered inequalities in the earnings of lawyers. *British Journal of Sociology*, 46(2), 279-310.
- Keele, S. M., Swann, R. & Davie-Smythe, A. (2020). Identifying best practice in career education and development in Australian secondary schools. *Australian Journal of Career Development*, 29(1), 54-66.
- Koç, M. (2015). Demografik özellikler ile kendini izleme arasındaki ilişki: Yetişkinler üzerine ampirik bir araştırma. *Balıkesir University the Journal of Social Sciences Institute*, 18(34), 133-157.
- Korkmaz, A. (2003). Kariyer yönetimi ve kariyer planlama (Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kozak, M. A. & Dalkıranoglu, T. (2013). Mezun öğrencilerin kariyer algılamaları: Anadolu Üniversitesi örneği. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 13(1), 41-52.
- Lyness, K. S. & Thompson, D. E. (1997). Above the glass ceiling? A comparison of matched samples of female and male executives. *Journal of Applied Psychology*, 82(3), 359-375.
- Monteiro, R., Monteiro, D., Torregrossa, M. & Travassos, B. (2021). Career planning in elite soccer: The mediating role of self-efficacy, career goals, and athletic identity. *Frontiers in Psychology*, 12, 694868.
- Mozahem N. A. (2021). Gender, education, and career in the arab world: A literature review. *Research in Education*, 111(1), 141-163.
- Niles S. G. & Harris-Bowlby J. (2013). 21.Yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri. (Çev. F. Korkut Owen). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Snyder, M. (1974). Self-Monitoring of expressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30(4), 526-537.
- Stebleton, M. J., Franklin, M., Lee, C. & Kaler, L. S. (2019). Not just for undergraduates: Examining a university narrative-based career management course for engineering graduate students. *Canadian Journal of Career Development*, 18(2), 64-77.
- Tolentino, L. R., Sibunruang, H. & Garcia, P. R. J. M. (2019). The role of self-monitoring and academic effort in students' career adaptability and job search self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 27(4), 726-740.
- Ulaş, Ö. & Yıldırım, İ. (2016). The development of career decision-making self-efficacy scale. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 6(45), 77-90.
- Yannis, T. (1995). Effects of self-efficacy, satisfaction and personal goals in swimming performance. *Sport Psychologist*, 9(3), 245-253.